

I

(Resolucije, priporočila in mnenja)

PRIPOROČILA

SVET

PRIPOROČILO SVETA

z dne 12. marca 2021

o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov

(2021/C 93/01)

SVET EVROPSKE UNIJE –

ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije in zlasti člena 292 v povezavi s členom 19(1) Pogodbe,

ob upoštevanju predloga Evropske komisije,

ob upoštevanju naslednjega:

- (1) Direktiva Sveta 2000/43/ES ⁽¹⁾ določa okvir za boj proti diskriminaciji na podlagi rase ali narodnosti v vsej Uniji v zvezi z zaposlovanjem, izobraževanjem, socialnim varstvom (vključno s socialno varnostjo in zdravstvenim varstvom), socialnimi ugodnostmi, dostopom do blaga in storitev ter preskrbo z njimi, vključno s stanovanji. Eden od namenov tega priporočila je prispevati k učinkovitemu izvajanju navedene direktive, brez poseganja v pristojnosti držav članic.
- (2) Okvirni sklep Sveta 2008/913/PNZ ⁽²⁾ države članice zavezuje, da inkriminirajo javno spodbujanje k nasilju ali sovraštvu zaradi rase, barve kože, vere, porekla ali nacionalne ali etnične pripadnosti in da se rasistični in ksenofobični motivi obravnavajo kot oteževalna okoliščina oziroma da lahko nacionalna sodišča takšne motive upoštevajo pri določanju kazni. Namen tega priporočila je poostriti ukrepe proti sovražnemu govoru, kaznivim dejanjem iz sovraštva in nasilju, katerih tarče so Romi. V skladu z Direktivo 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta ⁽³⁾ je cilj tega priporočila tudi spodbujanje podpore za Rome, ki so žrtve tovrstnih kaznivih dejanj.
- (3) V okviru Evropskega stebra socialnih pravic so določena načela in pravice, katerih cilj je podpora in izboljšanje socialne pravičnosti ne glede na spol, raso ali narodnost, vero ali prepričanje, invalidnost, starost ali spolno usmerjenost. Splošni ukrepi, dopolnjeni s ciljno usmerjenimi ukrepi za zaščito in podporo skupinam, ki jih močno ogroža diskriminacija ali socialna izključenost, kot so tisti iz tega priporočila, so ključni za izvajanje načel

⁽¹⁾ Direktiva Sveta 2000/43/ES z dne 29. junija 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost (UL L 180, 19.7.2000, str. 22).

⁽²⁾ Okvirni sklep Sveta 2008/913/PNZ z dne 28. novembra 2008 o boju proti nekaterim oblikam in izrazom rasizma in ksenofobije s kazensko-pravnimi sredstvi (UL L 328, 6.12.2008, str. 55).

⁽³⁾ Direktiva 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj ter o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ (UL L 315, 14.11.2012, str. 57).

socialnega stebra. Uresničevanje socialnega stebra je skupna politična zavezanost in odgovornost. Treba bi ga bilo izvajati tako na ravni Unije kot na ravni držav članic v skladu z njihovimi pristojnostmi, ob ustreznem upoštevanju različnih socialno-ekonomskih okolij in raznolikosti nacionalnih sistemov, vključno z vlogo socialnih partnerjev, pri tem pa vsestransko spoštovati načeli subsidiarnosti in sorazmernosti.

- (4) To priporočilo prispeva tudi k trajnostnemu razvoju enakih in vključujočih demokratičnih družb v skladu s cilji Združenih narodov za trajnostni razvoj.
- (5) Komisija je Evropskemu parlamentu in Svetu za obdobje 2021–2027 predložila predloge za uredbo o skupnih določbah za obdobje 2021 do 2027, uredbo za Evropski socialni sklad plus (v nadaljnjem besedilu: ESS+ za obdobje 2021 do 2027) ter uredbo o Evropskem skladu za regionalni razvoj in Kohezijskem skladu za obdobje 2021 do 2027). Ti predlogi se nanašajo na enakost in nediskriminacijo kot horizontalni načeli, ki bi ju bilo treba upoštevati pri izvrševanju teh skladov. V predlogu uredbe o ESS+ za obdobje 2021 do 2027 so države članice in Komisija izrecno pozvane, naj pri izvajanju programov Unije zagotovijo enakost in nediskriminacijo, ob sklicevanju na spodbujanje socialno-ekonomskega vključevanja državljanov tretjih držav in vključevanja marginaliziranih skupnosti, kot so Romi, kar je povezano z omogočitvenim pogojem, ki ga tvori neki nacionalni strateški okvir za Rome. Do sprejetja navedenih predlogov to priporočilo utira pot za njihovo učinkovito izvajanje v prihodnosti.
- (6) Sporočilo Komisije z dne 3. marca 2010 z naslovom „Evropa 2020: strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast (v nadaljnjem besedilu: strategija Evropa 2020) je dalo znaten zagon boju proti revščini in socialni izključenosti z določitvijo skupnih evropskih ciljnih vrednosti za zmanjšanje revščine in socialne izključenosti ter dvig ravni šolske izobrazbe in zaposlenosti. Teh ciljnih vrednosti ni mogoče doseči brez izboljšanja enakosti, vključevanja in udeležbe Romov, v zvezi s katerimi to priporočilo ponuja specifične usmeritve.
- (7) Svet je 19. maja 2011 potrdil sporočilo Komisije z dne 5. aprila 2011 z naslovom „Okvir EU za nacionalne strategije vključevanja Romov do leta 2020“, ki je države članice spodbujalo, naj celovito pospešijo socialno in ekonomsko vključevanje Romov, ter določilo cilje na področju izobraževanja, zaposlovanja, zdravstvenega varstva in stanovanj. Okvir EU je imel kljub omejitvam pri prvotni zasnovi pomembno dodano vrednost, na kateri temelji sedanje priporočilo, med drugim z vključevanjem spoznanj, pridobljenih pri izvajanju okvira.
- (8) Priporočilo Sveta z dne 9. decembra 2013 (*) je bilo oblikovano za okrepitev nacionalnih ukrepov za vključevanje Romov. V njem je Svet države članice pozval, naj Komisijo letno obveščajo o vseh ukrepih, sprejetih v skladu s tem priporočilom, in o vsakem napredku pri izvajanju svojih nacionalnih strategij vključevanja Romov. To priporočilo temelji na tej izkušnji ter pomeni pregled in razširitev ukrepov, ki jih je treba sprejeti.
- (9) Svet je v sklepih z dne 8. decembra 2016 o „pospešitvi procesa vključevanja Romov“ Komisijo pozval, naj izvede vmesno oceno okvira EU za nacionalne strategije vključevanja Romov za leto 2020 („poglobljena ocena“) in na podlagi tega nato predlaga pobudo za obdobje po letu 2020. Čeprav opravljena poglobljena ocena priznava dodano vrednost okvira, hkrati ugotavlja, da se Romi v Evropi še vedno soočajo z diskriminacijo ter socialno in ekonomsko izključenostjo.
- (10) Poglobljena ocena in sklepi, ki so jih na podlagi nje oblikovali Svet, Evropski parlament ter več vseevropskih in nacionalnih organizacij civilne družbe, kažejo, da je treba obnoviti in okrepiti zavezanost enakosti in vključevanju Romov. Pri tej zavezanosti bi bilo treba zagotoviti poseben poudarek na nediskriminaciji, vključno z bojem proti anticiganizmu, tj. obliki rasizma, specifično uperjenega proti Romom, in usmerjenost na vsa štiri področja socialno-ekonomske vključenosti, tj. izobraževanje, zaposlovanje, zdravje in stanovanja. Odražati bi morala tudi potrebe

(*) Priporočilo Sveta z dne 9. decembra 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah (UL C 378, 24.12.2013, str. 1).

specifičnih skupin in raznolikost romskega prebivalstva; usmerjena bi morala biti v vključevanje Romov v oblikovanje, izvajanje, spremljanje in ocenjevanje strategij za enakost in vključevanje Romov; voditi bi morala k boljšemu določanju ciljnih vrednosti, zbiranju podatkov, spremljanju in poročanju ter poskrbeti, da bodo glavne politike bolj dovzetne za vprašanje enakosti in vključevanje Romov. Pri oblikovanju ukrepov bi bilo treba posebno pozornost nameniti vidiku spola.

- (11) To priporočilo temelji tudi na različnih ugotovitvah iz relevantnih resolucij Evropskega parlamenta z dne 15. aprila 2015 in 12. februarja 2019, sklepov Sveta z dne 8. decembra 2016 in letnih sporočil Komisije od leta 2013 naprej.
- (12) Komisija je 7. oktobra 2020 na podlagi „okvira EU za nacionalne strategije vključevanja Romov do leta 2020“ sprejela sveženj, ki vsebuje predlog za to priporočilo in sporočilo z naslovom „Unija enakosti: strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov“ (v nadaljnjem besedilu: sporočilo z dne 7. oktobra 2020). Sporočilo z dne 7. oktobra 2020 določa cilje in po potrebi ciljne vrednosti na ravni EU ter minimalno zavezanost za vse države članice, po možnosti dopolnjene z dodatnimi nacionalnimi prizadevanji in podporo Unije, odvisno od nacionalnih razmer in velikosti romskega prebivalstva. Nedavni podatki kažejo, da šest od desetih Evropejcev še vedno meni, da je v njihovi državi razširjena diskriminacija Romov, medtem ko se več kot šest od desetih Evropejcev strinja, da bi bilo družbi lahko v korist, če bi bili Romi bolje integrirani ⁽⁵⁾. Krovni cilj tega priporočila je prispevati k spodbujanju enakosti in boju proti izključenosti Romov z njihovo dejavno udeležbo.
- (13) V času pandemije COVID-19 so bile izključene in prikrajšane romske skupnosti izpostavljene hudim negativnim učinkom na zdravje in socialno-ekonomskim učinkom, kar lahko še dodatno poveča obstoječe neenakosti in tveganje za revščino in socialno izključenost. To priporočilo se zavzema za zmanjšanje strukturne neenakosti, s katero se soočajo Romi, po potrebi z obravnavo problema omejenega dostopa Romov do čiste vode, sanitarne infrastrukture in zdravstvenih storitev, tudi storitev cepljenja, in nezadostne infrastrukture ter digitalnih znanj in spretnosti, ki bi Romom omogočili aktivno udeležbo v družbi, vključno z izobraževanjem na daljavo, ter z odpravo visoke stopnje ekonomske negotovosti, prenatrpanih gospodinjstev, segregiranih naselij ali taborov.
- (14) Ob naraščajočem populizmu in rasizmu v Uniji ⁽⁶⁾ se je treba posvetiti boju proti diskriminaciji in njenemu preprečevanju, vključno z bojem proti anticiganizmu, ki je temeljni vzrok diskriminacije in izključenosti ter ju stopnjuje. To je priznано v akcijskem načrtu EU za boj proti rasizmu za obdobje 2020–2025 z dne 18. septembra 2020, v katerem je določena tudi vrsta konkretnih ukrepov za boj proti rasizmu. Anticiganizem je neobičajno razširjena ⁽⁷⁾ oblika rasizma, ki izvira iz tega, kako prevladujoči družbeni tokovi gledajo in obravnavajo tiste, ki veljajo za „cigane“, v procesu zgodovinskega „drugacjenja“ ⁽⁸⁾, ki temelji na stereotipih in negativnih stališčih, ki so včasih lahko nenamerni ali podzavestni ⁽⁹⁾.

Evropski parlament v svojih poročilih in resolucijah z dne 28. aprila 2005, 15. aprila 2015, 25. oktobra 2017 in 12. februarja 2019 uporablja izraz anticiganizem od leta 2005. Ta pojav, znan tudi kot protiromski oz. antiromski rasizem, romofobija in anticiganizem, je priznalo več mednarodnih organizacij in organizacij civilne družbe. Svet je v sklepih z dne 8. decembra 2016 priznal, da se je treba boriti „proti vsem oblikam rasizma do Romov, znanega tudi

⁽⁵⁾ Posebna raziskava Eurobarometer št. 493. Diskriminacija v EU (prvi rezultati so bili objavljeni septembra 2019).

⁽⁶⁾ Močno razširjen rasizem Evropo še naprej pesti. Agencija EU za temeljne pravice, 20. junij 2019, publikacija na podlagi poročila o temeljnih pravicah za leto 2019, Agencija EU za temeljne pravice, 6. junij 2019.

⁽⁷⁾ Splošno politično priporočilo št. 3 Evropske komisije za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) o boju proti rasizmu in nestrpnosti do Romov/Ciganov, sprejeto 6. marca 1998. V preambuli splošnega političnega priporočila št. 13 o boju proti anticiganizmu in diskriminaciji Romov je bilo ponovno poudarjeno, da je „anticiganizem še posebej trdovratna, nasilna, pogosta in razširjena oblika rasizma“.

⁽⁸⁾ Referenčni dokument Zveze proti anticiganizmu iz leta 2017. Pridobljeno s spletne strani http://antigypsyism.eu/?page_id=17.

⁽⁹⁾ Sklepni dokument skupine EU na visoki ravni za boj proti rasizmu, ksenofobiji in drugim oblikam nestrpnosti iz novembra 2018. Anticiganizem: Boljše prepoznavanje za temeljitejšo razumevanje in obravnavanje njegovih pojavnih oblik.

kot proticiganstvo, saj je to glavni vzrok za njihovo socialno izključenost in diskriminacijo“. Mednarodna zveza za spomin na holokavst (IHRA) je 8. oktobra 2020 sprejela pravno nezavezujočo opredelitev ⁽¹⁰⁾ anticiganizma/diskriminacije proti Romom.

- (15) Pri obravnavi romskega prebivalstva je pomembno upoštevati posebne potrebe ali ranljivosti nekaterih skupin ⁽¹¹⁾, vključno z romskimi ženskami, mladimi Romi, romskimi otroki, Romi LGBTI, starejšimi Romi, invalidnimi Romi, tistimi, ki so državljani tretjih držav ali brez državljanstva, ter mobilnimi Romi v EU. To priporočilo zato upošteva pomen obravnavanja večplastne diskriminacije. ⁽¹²⁾ V njem so predlagani ukrepi za boljšo zaščito in vključevanje romskih otrok, ki so še posebej izpostavljeni diskriminaciji in segregaciji.

V skladu s sklepi Sveta z dne 8. decembra 2016, obravnava tudi ustvarjanje priložnosti in izkoriščanje neizrabljenega potenciala mladih Romov s povečanjem njihove dejavne udeležbe v programih in ukrepih, namenjenih mladim, kot so tisti iz sporočila Komisije z dne 1. julija 2020 z naslovom: „Podpora zaposlovanju mladih: most do delovnih mest za naslednjo generacijo“.

- (16) Ob priznavanju raznolikosti Romov se izraz „Romi“ uporablja kot krovni izraz za več različnih skupin romskega porekla, kot so Romi, Sinti, Kaléji, Cigani, Romaničali in Bojaši/Rudari. Zajema tudi skupine, kot so Aškali, Egipčani, vzdorne skupine (vključno z Domi, Lomi, Romi in Abdali), ter potujoče populacije, vključno z etničnimi *Travellers*, Jeniši ali osebami, imenovanimi z upravnim izrazom *Gens du voyage*, ter osebe, ki se identificirajo kot Cigani, ne da bi se zanikale posebne značilnosti teh skupin.
- (17) V okviru mobilnosti znotraj Unije je treba spoštovati pravico državljanov Unije do prostega gibanja in pogoje za njeno uresničevanje. Ti pogoji vključujejo zadostna sredstva, ki jih morajo imeti osebe na voljo, in celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v skladu z Direktivo 2004/38/ES Evropskega parlamenta in Sveta ⁽¹³⁾. Hkrati si je treba prizadevati za izboljšanje življenjskih razmer Romov in sprejeti ukrepe za spodbujanje njihove ekonomske in socialne vključenosti v njihovih matičnih državah članicah in v njihovih državah članicah prebivanja.
- (18) Ob priznavanju, da bi morale države članice izbrati vsaka svoje metode za spremljanje, vključno z ustreznimi metodami za zbiranje podatkov, in upoštevanju dejstva, da je zbiranje podatkov, povezano z etnično pripadnostjo, občutljiva zadeva, in v nekaterih državah članicah sploh ni možno, je v tem priporočilu poudarjen pomen zbiranja podatkov kot potrebnega ozadja za oblikovanje ukrepov, ki bi učinkovito izboljšali položaj romskega prebivalstva, v skladu z Uredbo (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽¹⁴⁾ in smernicami iz leta 2018 za izboljšanje

⁽¹⁰⁾ <https://www.holocaustmembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antigypsyism-anti-roma-discrimination>

⁽¹¹⁾ V zvezi z različnimi okoliščinami, na primer v zvezi s trgovino z ljudmi, katere žrtve so predvsem romske ženske in otroci.

⁽¹²⁾ Izraz „večplastna diskriminacija“ se uporablja kot krovni pojem za vse primere diskriminacije na več podlagah in v dveh možnih pojavnih oblikah. Prva je lahko v obliki „aditivne diskriminacije“, kjer diskriminacija temelji na več razlogih za diskriminacijo, ki obstajajo ločeno, druga pa v obliki „presečne diskriminacije“, kjer dva ali več razlogov za diskriminacijo delujeta in medsebojno vplivata tako, da sta neločljiva ali neločljivo povezana. Boj proti večplastni diskriminaciji. Prakse, politike in zakoni. Poročilo Evropske komisije (2007). Večplastna diskriminacija v pravu EU: priložnosti za pravne odzive na presečno diskriminacijo na podlagi spola. Evropska mreža pravnih strokovnjakov na področju enakosti spolov. Evropska komisija (2009).

⁽¹³⁾ Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2004/38/ES z dne 29. aprila 2004 o pravici državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, ki spreminja Uredbo (EGS) št. 1612/68 in razveljavlja direktive 64/221/EGS, 68/360/EGS, 72/194/EGS, 73/148/EGS, 75/34/EGS, 75/35/EGS, 90/364/EGS, 90/365/EGS in 93/96/EGS (UL L 158, 30.4.2004, str. 77).

⁽¹⁴⁾ Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (Splošna uredba o varstvu podatkov) (UL L 119, 4.5.2016, str. 1).

zbiranja in uporabe podatkov o enakosti, ki jih je objavila podskupina za podatke o enakosti v okviru skupine na visoki ravni za nediskriminacijo, enakost in raznolikost⁽¹⁵⁾. To priporočilo priznava tudi pomen kazalnikov kot metode spremljanja. Sporočilo z dne 7. oktobra 2020 predvideva, da države članice lahko izberejo kazalnike iz portfelja kazalnikov za merjenje enakosti, vključevanja in udeležbe Romov, ki so jih skupaj pripravile Agencija Evropske unije za temeljne pravice, Komisija in države članice.

- (19) To priporočilo se izrecno nanaša na ukrepe za spodbujanje enakosti, vključevanja in udeležbe Romov, ne da bi s tem hotelo izključevati druge prikrajšane skupine. Ti ukrepi bi morali v primerljivih okoliščinah temeljiti na istih načelih. V zvezi s tem so še vedno relevantna skupna osnovna načela za vključevanje Romov⁽¹⁶⁾. Z ukrepi bi bilo treba doseči tudi, da bi se pri političnih pobudah Unije in nacionalnih političnih pobudah splošno upoštevalo tudi enakost, vključevanje in udeležbo Romov in pri tem namenjala pozornost presečnosti in razsežnosti spola. Sporočilo z dne 7. oktobra 2020 vsebuje dodatne smernice za načrtovanje in izvajanje nacionalnih strateških okvirov za Rome.
- (20) Eden od namenov tega priporočila je potrditi dolgoročno zavezanost doseganju skupnih ciljev glede enakosti, vključevanja in udeležbe Romov ter zagotoviti obnovljene in okrepljene usmeritve z določitvijo ukrepov, ki jih lahko države članice sprejmejo za doseganje teh ciljev.
- (21) To priporočilo v celoti spoštuje načelo subsidiarnosti in primarno odgovornost držav članic na tem področju. Ne posega v načela nacionalnega procesnega prava in pravne tradicije držav članic. Uporabljati bi bilo treba skupen, vendar diferenciran pristop ob ustreznem upoštevanju nacionalnih okoliščin, kot so število in delež Romov v celotnem prebivalstvu, splošni gospodarski okvir, posebne značilnosti ciljnih skupin prebivalstva znotraj vsake države članice in možnost oblikovanja politik, usmerjenih v določeno etnično skupino. Zato bi bilo treba nacionalne pristope in relevantne ukrepe za spodbujanje vključevanja, enakosti in udeležbe Romov prilagoditi in izbrati v skladu s specifičnimi okoliščinami in potrebami na terenu, tudi z dejstvom, da je treba prikrajšane skupine, kot so Romi, obravnavati v širšem kontekstu. Splošni ukrepi bi morali biti oblikovani tako, da bi Romom zagotavljali dejansko vključenost.
- (22) Nacionalni strateški okvir za Rome se nanaša na nacionalne strategije za Rome in/ali integrirane nacionalne sklope ukrepov politike v širšem socialno-ekonomskem okviru, ki so pomembni za enakost, vključevanje in udeležbo Romov –

PRIPOROČA NASLEDNJE:

1. Države članice bi morale v okviru svojih širših politik socialnega vključevanja za izboljšanje položaja Romov sprejeti nacionalne strateške okvire za Rome in jih poslati Evropski komisiji, po možnosti do septembra 2021. Države članice bi morale po potrebi v skladu z nacionalnim pravom in pravom Unije, razpoložljivimi viri in nacionalnimi razmerami preučiti relevantnost ukrepov iz tega priporočila za nacionalni okvir ter jih izvajati sorazmerno in selektivno ter v tesnem sodelovanju z vsemi zadevnimi zainteresiranimi stranmi. Države članice naj ob ocenjevanju relevantnosti sledijo prostovoljni minimalni zavezanosti in, odvisno od nacionalnih razmer, morebitnim dodatnim prizadevanjem, kot je določeno v Sporočilu.

⁽¹⁵⁾ Smernice za izboljšanje zbiranja in uporabe podatkov o enakosti (2018). Evropsko računsko sodišče je priporočilo razvoj ustreznih metodologij za zbiranje ustreznih podatkov o vključevanju Romov v vseh državah članicah. Pobude politik in finančna podpora EU za integracijo Romov: zadnjem desetletju je bil dosežen velik napredek, toda potrebna so dodatna prizadevanja na terenu. Posebno poročilo št. 14/2016.

⁽¹⁶⁾ Skupna osnovna načela so bila obravnavana na prvi evropski platformi za vključevanje Romov aprila 2009, Svet EPSCO pa jih je potrdil 8. junija 2009 v nizu sklepov, v katerih je države članice pozval, naj pri oblikovanju in izvajanju politik po potrebi upoštevajo skupna osnovna načela. Sklepi Sveta EPSCO o vključevanju Romov (8. junij 2009).

Horizontalni cilji: enakost, vključevanje in udeležba

2. Države članice bi morale konsolidirati prizadevanja za sprejetje in izvajanje ukrepov za spodbujanje enakosti in učinkovito preprečevanje diskriminacije, anticiganizma in socialnega in ekonomskega izključevanja ter boj proti tem pojavom, obenem pa tudi njihovim temeljnim vzrokom. Ta prizadevanja bi morala vključevati ukrepe, kot so:
- (a) ukrepi za učinkovit boj proti posredni in neposredni diskriminaciji, vključno z obravnavo nadlegovanja, anticiganizma, ustvarjanja stereotipnih predstav, protiromske retorike, sovražnega govora, kaznivih dejanj iz sovraštva in nasilja nad Romi, vključno s spodbujanjem k tem dejanjem, tako na spletu kot zunaj njega, predvsem v okviru prenosa, izvajanja in izvrševanja Direktive 2000/43/ES, Okvirnega sklepa 2008/913/PNZ in Direktive 2010/13/EU Evropskega parlamenta in Sveta ⁽¹⁷⁾;
  - (b) ukrepi za razvijanje in spodbujanje celovitega sistema podpore žrtvam v skladu z Direktivo 2012/29/EU ter zagotavljanje pomoči romskim žrtvam kaznivih dejanj iz sovraštva in diskriminacije;
  - (c) ukrepi za boj proti večplastni in strukturni ⁽¹⁸⁾ diskriminaciji Romov, predvsem romskih žensk, mladih Romov, romskih otrok, Romov LGBTI, starejših Romov, invalidnih Romov, Romov brez državljanstva in mobilnih Romov v EU ⁽¹⁹⁾;
  - (d) ukrepi za ozaveščanje o dejstvu, da so prizadevanja za boj proti diskriminatornim praksam prepletena s prizadevanji za boj proti anticiganizmu ter socialni in ekonomski izključenosti, ki so del skupnega gonila za spodbujanje širšega cilja enakosti;
  - (e) ukrepi za analizo in priznavanje pojava anticiganizma in diskriminacije proti Romom ter ozaveščanje o teh pojavih, oblikah, v kakršnih se pojavljata, in škodljivih posledicah prek medijev, šolskih učnih načrtov in drugih sredstvih ter na primer z ozaveščanjem javnih uslužbencev in drugih deležnikov o potrebi, da ju prepoznajo in obravnavajo;
  - (f) ukrepi za spodbujanje dejavnosti in kampanje ozaveščanja o večkulturnosti v šolah;
  - (g) ukrepi za spodbujanje ozaveščanja o romski kulturi, jeziku in zgodovini, vključno s spominom na holokavst nad Romi in postopkom sprave v družbi, med drugim z ukrepi, ki zagotavljajo ustrezno usposabljanje učiteljev in oblikovanje primernih šolskih učnih načrtov, saj je to ozaveščanje ključnega pomena za zmanjšanje predsodkov in anticiganizma kot pomembnih vzrokov diskriminacije;
  - (h) ukrepi za spodbujanje pozitivnega diskurza o Romih in o modelih romskih vzornikov ter boljše razumevanje izzivov, s katerimi se soočajo Romi, vključno s podporo srečanjem med skupnostmi in medkulturnim učenjem.
3. Države članice bi se morale boriti proti izjemno visoki stopnji tveganja revščine ter materialnega in socialnega pomanjkanja med romskim prebivalstvom, da bi zagotovile učinkovito podporo vključevanju, enakosti in udeležbi Romov. Kjer je to ustrezno, bi si morale države članice prizadevati za celostni pristop, usmerjen na vsa ustrezna področja politike. Ta prizadevanja bi bilo mogoče doseči z ukrepi, kot so:
- (a) ukrepi za zagotovitev ustreznih naložb v človeški kapital, razvoj infrastrukture in stanovanja ter politike socialne kohezije in izboljšanje usmerjanja teh naložb;
  - (b) ukrepi za zagotovitev dostopa do ustreznih shem socialne zaščite, vključno z dohodkovno podporo kot prejemkov v naravi in zagotavljanja storitev, za prikrajšane Rome;

⁽¹⁷⁾ Direktiva 2010/13/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 10. marca 2010 o usklajevanju nekaterih zakonov in drugih predpisov držav članic o opravljanju avdiovizualnih medijskih storitev (Direktiva o avdiovizualnih medijskih storitvah) (UL L 95, 15.4.2010, str. 1).

⁽¹⁸⁾ Sistemska ali strukturna diskriminacija se razume kot nekaj, kar je razvidno iz neenakosti, ki izhajajo iz zakonodaje, politike in prakse, ne zaradi namere, temveč zaradi vrste institucionalnih dejavnikov pri pripravi, izvajanju in pregledu zakonodaje, politike in prakse. „Vključevanje Romov in Travellers: V smeri novega okvira EU na podlagi spoznanj organov za enakost, Equinet Perspective“, junij 2020.

⁽¹⁹⁾ Državljeni EU romske etnične pripadnosti, ki uresničujejo svojo pravico do prostega gibanja v Evropski uniji.

- (c) ukrepi za povezovanje dohodkovne podpore z aktivacijskimi ukrepi za spodbujanje udeležbe na trgu dela in podporo zaposlovanju, predvsem za romske ženske in mobilne Rome v EU; zagotavljanje informacij o obstoječih pravnih pogojih za upravičenost, da se izkoristijo ugodnosti, ki jih prinašajo aktivacijske in podporne storitve;
  - (d) ukrepi za zagotavljanje, da se posebna pozornost nameni preprečevanju revščine otrok in boju proti njej, vključno s sprejetjem učinkovitih nacionalnih ukrepov, ki upoštevajo mehanizme, zaradi katerih se ohranja večgeneracijska revščina, in dejstva, da je treba romske otroke in njihove družine podpreti na medsebojno povezanih področjih zaposlovanja, socialnih storitev, izobraževanja ter predšolske vzgoje in varstva, zdravja, stanovanj in dostopa do osnovnih storitev, prehrane ter dostopa do prostočasnih dejavnosti;
  - (e) ukrepi za podporo finančni pismenosti za mlade odrasle in družine, vključno z boljšimi sposobnostmi odločanja in načrtovanja v okviru ukrepov za krepitev vloge in finančno vključevanje.
4. Države članice bi morale po potrebi okrepiti dejansko udeležbo Romov in posvetovanje z njimi, vključno z ženskami, otroki, mladimi, starejšimi in invalidi, da bi zagotovile učinkovito podporo enakosti in nediskriminaciji Romov. To bi moralo vključevati ukrepe, kot so:
- (a) ukrepi za podporo aktivnemu državljanstvu s spodbujanjem družbene, politične, kulturne in državljske udeležbe, predvsem za romske ženske in mlade;
  - (b) ukrepi za spodbujanje razvoja zmogljivosti in vodstvenih sposobnosti v romski civilni družbi, da bodo Romi lahko sodelovali v vseh fazah cikla politik in javnega življenja na splošno;
  - (c) ukrepi za spodbujanje zaposlovanja Romov v javnih ustanovah, da se podpreta raznolikost in strokovno znanje pri procesu oblikovanja politike ter se ponudijo vzorniki;
  - (d) ukrepi za ozaveščanje o človekovih in državljskih pravicah in dolžnostih med pripadniki prikrajšanih romskih skupnosti;
  - (e) ukrepi za usklajevanje virov, mrež in strokovnega znanja med sektorji, da se poveča sodelovanje mladih Romov v postopkih odločanja in pripomore k okrepitvi njihovega vodstva.

Sektorski cilji

Dostop do kakovostnega vključujočega rednega izobraževanja

5. Države članice bi morale zagotoviti, da bi imeli vsi Romi dejansko enak dostop do vseh oblik in stopenj izobraževanja in bi bili v njih tudi udeleženi, od predšolske vzgoje in otroškega varstva do terciarnega izobraževanja, vključno z drugo priložnostjo za izobraževanje, izobraževanjem za odrasle in vseživljenjskim učenjem.
6. Države članice bi morale izboljšati možnost enakega dostopa do kakovostnega in vključujočega izobraževanja romskih učencev, tudi z ukrepi, kot so:
- (a) ukrepi za preprečevanje in odpravljanje vseh oblik segregacije v izobraževanju ter zagotavljanje podpore potenciala vseh učencev;
  - (b) ukrepi za preprečevanje in odpravljanje napačnih diagnoz, ki lahko vodijo v zgrešeno pošiljanje romskih učencev v zavode za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami, in zagotavljanje, da dodeljevanje izobraževanja za posebne potrebe temelji na preglednem in zakonitem postopku;
  - (c) ukrepi za zagotavljanje učinkovitih metod za priznavanje in odpravo krivic v preteklosti na področju izobraževanja, vključno s segregacijo, neustrezno namestitvijo romskih učencev v posebne šole in neenako obravnavo;
  - (d) ukrepi za spodbujanje pravičnosti, vključenosti in raznolikosti v izobraževalnem sistemu in razredu, na primer s programi strokovnega razvoja, mentorstvom in dejavnostmi vzajemnega učenja;
  - (e) ukrepi za spodbujanje dejanskega sodelovanja staršev pri izobraževanju romskih učencev ter krepitev povezave med šolami in lokalnimi skupnostmi, tudi prek mediatorjev in pomočnikov učiteljev;
  - (f) ukrepi za podporo enaki udeležbi in dejavnemu sodelovanju vseh učencev, tudi invalidnih otrok, v redne izobraževalne dejavnosti in procese;

- (g) ukrepi za boj proti ustrahovanju in nadlegovanju v šolah, tako na spletu kot zunaj njega, da bi zaščitili vse učence, vključno z Romi;
  - (h) ukrepi za ozaveščanje učiteljev in ostalega šolskega osebja o romski zgodovini, romski kulturi in metodah za prepoznavanje in bojem proti diskriminaciji in njenih temeljnih vzrokov, vključno z anticiganizmom in nezavednimi predsodki, ozaveščanje o pomenu nediskriminatornega izobraževanja in dejansko enakega dostopa do rednega izobraževanja;
  - (i) ukrepi za podporo prizadevanjem za zagotovitev, da romski učenci pridobijo znanja in spretnosti v skladu s sedanjimi in prihodnjimi potrebami trga dela.
7. Države članice bi si morale prizadevati za odpravo vsakršne diskriminacije, neenakosti in prikrajšanosti v smislu priložnosti za izobraževanje, rezultatov in dosežkov, po potrebi tudi z ukrepi, kot so:
- (a) ukrepi za zagotavljanje dostopa do kakovostne predšolske vzgoje in varstva s posebnim poudarkom na zgodnjem vključevanju romskih otrok, tudi invalidnih romskih otrok;
  - (b) ukrepi za zagotavljanje individualizirane podpore in mediacije za izravnavo zaradi jezikovnih, kognitivnih in izobraževalnih vrzeli v tesnem sodelovanju z družinami romskih učencev ter spodbujanje druge priložnosti za izobraževanje in izobraževanja odraslih;
  - (c) ukrepi za preprečevanje zgodnjega opuščanja šolanja in osipa na vseh ravneh izobraževanja, vključno s posebnim poudarkom na romskih deklicah, ⁽²⁰⁾ na primer s sodelovanjem med šolami, mediatorji in službami socialnega varstva;
  - (d) ukrepi za priznavanje ranljivosti otrok staršev, ki so odšli v tujino, in zagotavljanje prednostnega dostopa do programov, ki potekajo po pouku, in individualizirane podpore;
  - (e) ukrepi za povečevanje socialne mobilnosti Romov, na primer s pozitivnimi ukrepi, namenskimi štipendijami na področju poklicnega, srednješolskega in visokošolskega izobraževanja ter usposabljanja učiteljev, pa tudi poklicnega usmerjanja;
  - (f) ukrepi za zagotavljanje nemotenega prehoda med izobraževalnimi stopnjami in spodbujanje dokončanja višje sekundarne in terciarne izobrazbe, tudi s shemami poklicnega usmerjanja, svetovanja, mentorstva in finančne podpore;
  - (g) ukrepi za podporo sodelovanju v neformalnih šolskih in zunajšolskih dejavnostih, vključno z mladinskimi, športnimi in kulturnimi dejavnostmi v okviru zdravstvene in državljanske vzgoje, ter drugih dejavnostih, ki krepijo samorazvoj, psihološko odpornost in dobro počutje;
  - (h) ukrepi za spodbujanje, kadar je to ustrezno, pridobivanja digitalnih znanj in spretnosti, širokopasovnega dostopa, ustrezne digitalne infrastrukture in zagotavljanje učnega gradiva, opremljenega za učenje na daljavo, tako v formalnem kot neformalnem izobraževanju, da bi preprečili digitalno izključenost socialno-ekonomsko prikrajšanih učencev, njihovih učiteljev in staršev, tudi tistih, ki živijo na podeželskih ali segregiranih območjih.

Dostop do kakovostne in trajne zaposlitve

8. Države članice bi morale spodbujati dejansko enak dostop Romov, predvsem mladih Romov, do kakovostne in trajne zaposlitve, po potrebi tudi z ukrepi, kot so:
- (a) ukrepi za vzpostavljanje stikov z mladimi Romi ⁽²¹⁾, da bi povečali njihovo ozaveščenost o razpoložljivih, po možnosti integriranih, storitvah zavodov za zaposlovanje in socialnih služb ter jih povezali z njimi;
  - (b) ukrepi za obravnavo potreb mladih Romov, ki so brezposelni in neaktivnih Romov s pripravo individualiziranih celostnih akcijskih načrtov zanje, ki upoštevajo njihove želje in motivacijo, ovire in prikrajšanost ter razloge za brezposelnost ali neaktivnost;

⁽²⁰⁾ Romske ženske v devetih državah članicah EU (2019), poročilo Agencije Evropske unije za temeljne pravice, opisuje izzive, s katerimi se srečujejo romske ženske in deklice.

⁽²¹⁾ V skladu z opisanim v Priporočilu Sveta z dne 30. oktobra 2020 o Mostu do delovnih mest – okrepitev jamstva za mlade in nadomestitvi Priporočila Sveta z dne 22. aprila 2013 o vzpostavitvi jamstva za mladino (UL C 372, 4.11.2020, str. 1).

- (c) ukrepi za podporo pridobivanju prvih delovnih izkušenj, zaposlitvam, vajeništvom in poklicnemu razvoju;
- (d) ukrepi za lajšanje prehoda iz izobraževanja v zaposlitev s svetovanjem, mentorstvom, poklicnim usposabljanjem, pripravništvom, podjetniškimi inkubatorji in dualnim izobraževanjem;
- (e) ukrepi za podporo pridobivanju digitalnih znanj in spretnosti s strani Romov, da bi bili bolje pripravljene na povpraševanje na trgu dela in izkoriščanje priložnosti, ki jih v vsakdanjem življenju ponujajo obstoječa in nova digitalna orodja in trendi;
- (f) ukrepi za podporo usposabljanju na delovnem mestu, razvoju znanj in spretnosti, pridobivanju in posodabljanju poklicnih kvalifikacij ter izobraževanju v okviru druge možnosti;
- (g) ukrepi s ciljno usmerjeno podporo spodbujanje resnično enakega dostopa do samozaposlovanja in podjetništva, vključno s socialnim podjetništvom;
- (h) ukrepi za spodbujanje enakega dostopa do zaposlitve v javnem in zasebnem sektorju z ukrepi, kot so pozitivni ukrepi in podporne sheme za delodajalce, ter izboljšanje dostopa do zavodov za zaposlovanje, tudi z aktivnimi politikami trga dela;
- (i) ukrepi za podporo mobilnosti na trgu dela, predvsem za tiste, ki živijo na podeželskih in segregiranih območjih z omejenimi možnostmi za zaposlitev;
- (j) ukrepi za boj proti diskriminaciji, njeno zmanjševanje in odpravljanje z ozaveščanjem o nediskriminatornem zaposlovanju ter dostopu do zaposlitve in aktivacijskih ukrepov, usposabljanje delodajalcev o metodah za prepoznavanje in odpravljanje diskriminacije in njenih temeljnih vzrokov, vključno z anticiganizmom in nezavednimi predsodki.

Zdravje in dostop do kakovostnih zdravstvenih in socialnih storitev

9. Države članice bi morale zagotoviti dejansko enak dostop brez ovir do kakovostnih zdravstvenih in socialnih storitev, predvsem za najbolj ogrožene skupine ali tiste, ki živijo v marginaliziranih ali odročnih krajih, po potrebi tudi z ukrepi, kot so:
- (a) ukrepi za spodbujanje in olajševanje enakega dostopa za:
    - (i) romske ženske – do kakovostnih zdravniških pregledov, presejalnih pregledov, predporodne in poporodne nege, svetovanja in načrtovanja družine ter spolnega in reproduktivnega zdravstvenega varstva, ki jih na splošno zagotavljajo nacionalne zdravstvene službe;
    - (ii) romske ženske – do podpornih služb za žrtve nasilja na podlagi spola;
    - (iii) romske otroke do kakovostne osnovne zdravstvene oskrbe, vključno z osnovnimi preventivnimi ukrepi, kot so programi cepljenja;
    - (iv) ranljivo romsko prebivalstvo, kot so starejši Romi, invalidni Romi, Romi LGBTI, mobilni Romi v EU, Romi, ki so državljani tretjih držav, in Romi brez državljanstva, do kakovostnega zdravstvenega varstva;
  - (b) ukrepi za ozaveščanje Romov o primarnih preventivnih ukrepih, kot so programi za spodbujanje zdravega načina življenja in za preprečevanje zlorabe psihoaktivnih snovi in izboljšanje dostopa do storitev na področju duševnega zdravja, po potrebi prek mediacije na področju zdravja;
  - (c) ukrepi za preprečevanje diskriminacije Romov in boj proti njej z ozaveščanjem o nediskriminatornem zagotavljanju zdravstvenega varstva in dostopa do njega, usposabljanjem zdravstvenih delavcev, študentov medicine in zdravstvenih mediatorjev o metodah za prepoznavanje in odpravljanje diskriminacije in njenih temeljnih vzrokov, vključno z anticiganizmom in nezavednimi predsodki;
  - (d) ukrepi za boj proti digitalni izključenosti vseh Romov pri dostopu do zdravstvenih storitev s sredstvi, ki vključujejo premostitev vrzeli v digitalnih znanjih in spretnostih pri dostopu do zdravstvenih informacij;
  - (e) ukrepi za preprečevanje in odpravljanje segregacije na področju zdravstvenih storitev;
  - (f) ukrepi za zagotavljanje priznanja in odškodnine za pretekle krivice na področju zdravstvenega varstva, vključno s prisilno in drugače neprostovoljno sterilizacijo romskih žensk;

- (g) ukrepi za spodbujanje enakega dostopa Romov do študija medicine in spodbujanje zaposlovanja Romov kot zdravstvenih delavcev in mediatorjev, predvsem v regijah z znatnim deležem romskega prebivalstva;
- (h) ukrepi za boj proti morebitnim izbruhom bolezni v marginaliziranih ali odročnih romskih krajih ter njihovo preprečevanje;
- (i) ukrepi za izboljšanje dostopa Romov do storitev na ravni skupnosti in družine za invalide, starejše osebe in otroke brez starševske oskrbe, na primer razvojne storitve, socialna stanovanja, dnevni centri za invalide in mreže rejnikov;
- (j) ukrepi za preprečevanje institucionalizacije in podpora prehodu z institucionalne oskrbe na oskrbo na ravni skupnosti in družine z zagotavljanjem podpore družinam v negotovih razmerah, na primer svetovalne storitve in finančne spodbude, razdeljevanje pomoči v hrani, pomoč pri bivanju in razvojne storitve;
- (k) ukrepi za spodbujanje izmenjave in prenos najboljših praks v zvezi z javnim zdravjem Romov, na primer z uporabo okvirov javnega zdravja Komisije in držav članic v usmerjevalni skupini za spodbujanje zdravja, preprečevanje bolezni in obvladovanje nenalezljivih bolezni;
- (l) ukrepi za spodbujanje raziskav in preprečevanje bolezni, ki prevladujejo med osebami, ki jim grozi revščina.

Dostop do ustreznih desegregiranih stanovanj in osnovnih storitev

10. Države članice bi morale zagotoviti enako obravnavo Romov pri dostopu do ustreznih desegregiranih stanovanj in osnovnih storitev, tudi z ukrepi, kot so:
- (a) ukrepi za zagotavljanje dostopa do osnovnih storitev, kot so vodovodna voda, varna in čista pitna voda ⁽²²⁾, ustrezne sanitarne storitve, storitve zbiranja odpadkov in ravnanja z njimi, okoljske storitve, električna energija, plin, promet, finančne storitve in digitalne komunikacije, ter fizične infrastrukture, in sicer z ohranjanjem kontinuitete osnovnih komunalnih storitev tako v običajnih razmerah kot med pandemijami, ekološkimi katastrofami in drugimi krizami;
  - (b) ukrepi za spremljanje, preprečevanje in boj proti kakršni koli prostorski segregaciji ter spodbujanje odprave segregacije s pripravo konkretnih načrtov za reševanje stanovanjskih vprašanj v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi in prizadetimi romskimi skupnostmi;
  - (c) ukrepi za podporo in krepitev javnih organov, na splošno pristojnih za stanovanja, osnovne storitve in okoljske standarde, ter drugih ustreznih akterjev na teh področjih, na primer z zagotavljanjem potrebnih pooblastil in virov za ugotavljanje stanovanjskih potreb, spremljanje segregacije in po potrebi izvajanje celovitih regulativnih ali podpornih ukrepov;
  - (d) ukrepi za preprečevanje prisilnih izselitev s spodbujanjem zgodnjega opozarjanja in mediacije, organizacije podpore ljudem, ki jim grozi izselitev, in po potrebi zagotavljanje ustreznih alternativnih stanovanj, s posebnim poudarkom na družinah;
  - (e) ukrepi za izboljševanje življenjskih razmer za Rome, preprečevanje in odpravljanje negativnih vplivov izpostavljenosti onesnaženosti in kontaminaciji na zdravje;
  - (f) ukrepi za zagotavljanje socialne podpore in dostopa do splošnih storitev za brezdomne Rome;
  - (g) ukrepi za zagotavljanje enakega dostopa do stanovanjske pomoči ter upoštevanje posebnih potreb posameznikov in družin;
  - (h) ukrepi za podporo integriranim stanovanjskim shemam, namenjenim marginaliziranemu romskemu prebivalstvu, prek ukrepov, kot so združevanje mikroposojil za gradnjo in vzdrževanje stanovanj s programi finančne pismenosti in varčevalnimi shemami, usposabljanji za gradnjo in aktivacijskimi ukrepi;
  - (i) ukrepi za podporo gradnji in vzdrževanju počivališč za *Travellers*.

⁽²²⁾ Glej člen 16 v povezavi z uvodno izjavo 31 Direktive (EU) 2020/2184 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2020 o kakovosti vode, namenjene za prehrano ljudi (UL L 435, 23.12.2020, str. 1).

Partnerstva in institucionalna zmogljivost

Vključevanje in podpiranje nacionalnih kontaktnih točk za Rome

11. Države članice bi morale nacionalnim kontaktnim točkam za Rome zagotoviti ustrezne in potrebne vire, kadrovske zmogljivosti in institucionalno pristojnost ter jih pooblastiti, da bodo lahko učinkovito usklajevale in spremljale nacionalne politike za enakost, vključevanje in udeležbo Romov, vključno z doseganjem lokalne ravnini.
12. Države članice bi morale poskrbeti, da bodo nacionalne kontaktne točke za Rome lahko zagotavljale lažjo udeležbo in sodelovanje romske civilne družbe pri oblikovanju, izvajanju, spremljanju in pregledu nacionalnih strateških okvirov za Rome ter lokalnih akcijskih načrtov prek reformiranih nacionalnih platform za Rome.
13. Države članice bi morale zagotoviti, da nacionalne kontaktne točke za Rome sodelujejo pri oblikovanju politik socialnega vključevanja in univerzalnih storitev, da se izboljšata njihova relevantnost za Rome in njihov doseg, po potrebi tudi pri odločanju o načrtovanju in spremljanju porabe sredstev Unije.

Sodelovanje organov za spodbujanje enake obravnave

14. Države članice bi morale znotraj svojih nacionalnih pravnih okvirov podpirati organe za spodbujanje enake obravnave (v nadaljnjem besedilu: organi za enakost), da bodo lahko v okviru svojih pristojnosti delovali učinkovito in neodvisno ter sodelovali z vsemi ustreznimi akterji, vključno z nacionalnimi kontaktnimi točkami za Rome, javnimi organi, organizacijami civilne družbe in zasebnim sektorjem. Takšna podpora bi morala po potrebi vključevati podporo, ki organom za enakost omogoča, da:
  - (a) obravnavajo primere diskriminacije, sovražnega govora in kaznivih dejanj iz sovraštva ter sprožijo strateške sodne postopke;
  - (b) obravnavajo nezadostno prijavljanje diskriminacije, sovražnega govora in kaznivih dejanj iz sovraštva ter ozaveščajo Rome o pravicah;
  - (c) raziskujejo in zbirajo podatke o enakosti in diskriminaciji Romov;
  - (d) vzpostavljajo zmogljivosti romske civilne družbe in sodelujejo z njo, s poudarkom na dostopu do pravnega varstva in uveljavljanju zakonodaje o enakosti;
  - (e) zagotavljajo usmeritve in usposabljanje za širšo javnost ter javne in zasebne organizacije.
15. Države članice bi morale poskrbeti, da bodo organi za enakost lahko intenzivno sodelovali in učinkovito prispevali k oblikovanju, izvajanju, spremljanju in pregledu nacionalnih strateških okvirov za enakost, vključevanje in udeležbo Romov ter ustreznih finančnih programov Unije, po potrebi z:
  - (a) opiranjem na svetovanje organov za enakost v zvezi s standardi za izvajanje nacionalnih strateških okvirov, da se zagotovi večji poudarek na boju proti diskriminaciji in njenem preprečevanju, vključno z bojem proti anticiganizmu, pri njihovi zasnovi in izvajanju, vključno s prizadevanji za odpravo strukturne diskriminacije;
  - (b) omogočanjem organov za enakost, da so vključeni v strukture, vzpostavljene za nadzor izvajanja, spremljanja in pregledovanja nacionalnih strateških okvirov za Rome, ter v odbore za spremljanje ustreznih sredstev Unije.

Vključevanje lokalnih in regionalnih zainteresiranih strani

16. Države članice bi morale po potrebi vključevati regionalne in lokalne organe ter lokalno civilno družbo v oblikovanje, izvajanje, spremljanje in pregled nacionalnih strateških okvirov.
17. Države članice bi morale regionalne in lokalne organe spodbujati, da v okviru svojih pristojnosti razvijejo ali posodobijo svoje lokalne akcijske načrte ali načrte za odpravo segregacije ali strateške okvire za enakost, vključevanje in udeležbo Romov. Ti lokalni akcijski načrti ali strateški okviri bi morali, kolikor je možno, vključevati ukrepe, izhodišča, referenčna merila, merljive cilje in dodeljevanje sredstev.

18. Države članice bi morale zagotoviti sodelovanje med centralnimi in lokalnimi organi pri oblikovanju in izvajanju finančnih programov Unije, ki so pomembni za preprečevanje in boj proti diskriminaciji Romov, da se zagotovi, da se enakost, vključevanje in udeležba Romov upoštevajo pri pripravi, izvajanju, spremljanju in ocenjevanju programov ter da se izboljša usmerjanje sredstev Unije na lokalno raven.
19. Države članice bi morale spodbujati vključevanje in raznolikost z ustreznimi ukrepi, kot so pozitivni ukrepi za zagotovitev enakega dostopa Romov do zaposlitve v javnih ustanovah na lokalni in regionalni ravni.
20. Države članice bi morale spodbujati krepitev vloge Romov in Rominj in prepoznati njihovo zastopanost na lokalni ravni.

Sodelovanje s civilno družbo

21. Države članice bi morale spodbujati socialne inovacije, partnerstvo in sodelovanje med javnimi organi ter romsko in proromsko civilno družbo.
22. Države članice bi morale v celoti izkoristiti nacionalne platforme za Rome ali druge kanale za sodelovanje in dialog v državah članicah, da bi romsko in proromsko civilno družbo ter druge zainteresirane strani pregledno in vključujoče pritegnili k oblikovanju, izvajanju, spremljanju in pregledu nacionalnih strateških okvirov za Rome in lokalnih akcijskih načrtov.
23. Države članice bi morale podpirati civilno družbo pri spremljanju in prijavljanju kaznivih dejanj iz sovraštva in sovražnega govora kot tudi drugih kaznivih dejanj proti Romom ter pomagati žrtvam pri prijavljanju kaznivih dejanj iz sovraštva in sovražnega govora.
24. Države članice bi morale zagotoviti financiranje za podporo pluralnosti in neodvisnosti romske in proromske civilne družbe, vključno z romskimi mladinskimi organizacijami, da bi lahko te kot neodvisne nadzorne organizacije poročale o nacionalnih strateških okvirih za Rome in jih spremljale ter ohranile svojo upravno zmogljivost.
25. Države članice bi morale civilno družbo in romske skupnosti vključiti v celoten programski cikel sredstev Unije na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, tudi kot člane ustreznih odborov za spremljanje sredstev Unije.
26. Države članice bi morale spodbujati razvoj zmogljivosti in vodstvenih zmogljivosti v romski civilni družbi, tudi mladinskih organizacij, da bi zadevni organi in organizacije lahko sodelovali v vseh fazah političnega cikla in javnega življenja na splošno.
27. Države članice bi morale spodbujati medsektorsko delo in širša zaveznitva za enakost in vključevanje, pri čemer bi morale sodelovati vlada, civilna družba, gospodarstvo in industrija ter akademski in raziskovalni krogi. To bi lahko privedlo do skupnih ukrepov subjektov, ki spodbujajo enakost spolov, se borijo proti rasizmu, diskriminaciji na podlagi rase ali etničnega izvora, ksenofobiji in s tem povezani nestrpnosti ali delujejo v korist pravic otrok, starejših, Romov, Romov LGBTI, invalidov, prosilcev za azil, beguncev in drugih migrantov ter oseb brez državljanstva.

Transnacionalno sodelovanje

28. Države članice bi morale okrepiti sodelovanje in vzajemno učenje, kar zadeva najučinkovitejše načine splošnega upoštevanja pri vprašanih enakosti, vključevanju in sodelovanju Romov pri izvajanju vseh ustreznih glavnih pobud Unije.
29. Države članice bi morale spodbujati nadnacionalno partnerstvo in izmenjavo s podpiranjem mreže nacionalnih kontaktnih točk za Rome, mreže EU za Rome in evropske platforme za Rome.

30. Nekateri mobilni Romi v EU, ki se ustalijo v državah članicah, ki niso njihova matična država članica, ali začasno prebivajo v taki državi članici, tudi zato, da bi izkoristili sezonske ali kratkoročne zaposlitvene možnosti, so v ranljivem položaju. Države članice bi morale po potrebi spodbujati vzpostavitev ustreznih oblik nadnacionalnega sodelovanja na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni in dejavno udeležbo v njih, vključno z dvostranskimi ali večstranskimi projekti in sporazumi, ob spoštovanju pravnega okvira Unije in veljavnega nacionalnega prava. To bi lahko na primer vključevalo sodelovanje pri vprašanjih, povezanih z dostopom do izobraževanja, izkušnjami in rezultati med romskimi otroki ter potrebami in izzivi na ravni občin. To sodelovanje bi moralo vključevati sodelovanje Romov samih.

Financiranje

31. Države članice, predvsem tiste z večjimi izzivi na področju enakosti, vključevanja in udeležbe Romov in/ali večjimi romskimi skupnostmi, bi morale v celoti in optimalno uporabiti splošna in ciljno usmerjena sredstva Unije in nacionalna sredstva, pomembna za preprečevanje in boj proti diskriminaciji Romov, kar lahko vključuje izbiro specifičnih ciljev spodbujanja socialno-ekonomskega vključevanja prikrajšanih skupin in marginaliziranih skupnosti, kot so Romi ⁽²³⁾, ter zagotavljanje učinkovitega usklajevanja med viri financiranja Unije in nacionalnimi viri financiranja, pomembnimi za enakost in socialno-ekonomsko vključevanje Romov.
32. Države članice bi morale skrbeti za lažje sodelovanje regionalnih, lokalnih, mestnih in drugih javnih organov, gospodarskih in socialnih partnerjev ter ustreznih organov, ki zastopajo civilno družbo, nevladnih organizacij in organov, odgovornih za spodbujanje socialne vključenosti, temeljnih pravic in nediskriminacije, pri pripravi, izvajanju, spremljanju in ocenjevanju programov Unije, vključno s sodelovanjem v odborih za spremljanje.
33. Države članice bi morale dodeliti ustrezna nacionalna sredstva za izvajanje ukrepov politike, predlaganih v strateškem okviru EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov ter v nacionalnih strateških okvirih, pri čemer je treba zagotoviti, da odražajo dejanske potrebe romskih skupnosti ter so sorazmerni z velikostjo in izzivi romskih skupnosti.
34. V okviru nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost ⁽²⁴⁾ bi bilo treba upoštevati in spodbujati pravice in enake možnosti za vse ter spodbujati vključevanje prikrajšanih skupin, vključno z Romi ter drugimi pripadniki manjšinskih ras ali narodnosti.
35. Države članice bi morale izboljšati zasnovo, izvajanje, spremljanje in ocenjevanje programov Unije ali strukturnih reform za socialno-ekonomsko vključevanje manjšin, na primer tako, da zaprosijo za tehnično pomoč iz programa za podporo strukturnim reformam.
36. Države članice bi morale spodbujati uporabo nacionalnih sredstev in sredstev Unije za razvoj zmogljivosti organov na centralni in lokalni ravni ter organizacij civilne družbe ter skrbeti, da bodo ti organi in organizacije med seboj lahko izmenjavali dobre prakse, in tako lahko prispevali k izvajanju ukrepov za boj proti diskriminaciji Romov s pospeševanjem enakosti in vključevanja, tudi z bojem proti segregaciji in spodbujanjem udeležbe Romov.
37. Kjer je primerno, bi morale države članice obravnavati potrebe po financiranju na lokalni ravni, vključno s potrebami mestnih območij, da bi podprle mobilne Rome v EU, tudi z zagotavljanjem jezikovnega usposabljanja, kakovostne predšolske vzgoje in varstva, šolanja, javnih služb za zaposlovanje, socialnih delavcev, mediatorjev itd.

⁽²³⁾ Glej predvsem člen 4(1)(v) in (viii) predloga o ESS+ za obdobje 2021 do 2027.

⁽²⁴⁾ Uredba (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2021 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost (UL L 57, 18.2.2021, str. 17).

Spremljanje nacionalnih strateških okvirov za Rome in poročanje o njih

38. Države članice bi morale spremljati in ocenjevati izvajanje nacionalnih strateških okvirov, po potrebi z uporabo portfelja kazalnikov, ki so ga razvili Agencija Evropske unije za temeljne pravice (v nadaljnjem besedilu: agencija), nacionalne kontaktne točke za Rome, nacionalni statistični uradi in Komisija v okviru delovne skupine za kazalnike in poročanje o Romih, ki jo usklajuje Agencija ⁽²⁵⁾. Države članice lahko uporabijo tudi nacionalne kazalnike v skladu z razvojem svojih nacionalnih pravnih okvirov in pristopov politike ter položajem Romov na svojem ozemlju.
39. Glede na cilje in glavne ciljne vrednosti Unije iz Sporočila bi morale države članice v nacionalne strateške okvire za Rome po potrebi vključevati nacionalne kvantitativne in/ali kvalitativne ciljne vrednosti, prilagojene nacionalnim razmeram in razpoložljivim možnostim zbiranja podatkov o enakosti, ki lahko na primer vključujejo tako etnično razčlenjene podatke ali relevantne socialno-demografske približke ali kombinacijo obojega.
40. Države članice bi morale do junija 2023 Komisijo obvestiti o ukrepih, sprejetih v skladu s tem priporočilom. Nato bi morale Komisiji vsaki dve leti poročati o potekajočih in novih ukrepih, vključno z informacijami o napredku, doseženem na vsakem od tematskih področij pri izvajanju nacionalnih strateških okvirov za Rome. Poročila držav članic bodo uporabljena pri pripravi dvoletnih in ocenjevalnih poročil Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o izvajanju strateškega okvira EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov.
41. Države članice bi morale pripomoči k temu, da se nacionalna poročila o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov v celoti javno objavijo, da se poveča preglednost in omogoči učenje o politikah, ter po potrebi poskrbeti, da bodo o nacionalni strategiji in končnih poročilih o izvajanju razpravljali tudi nacionalni parlamenti.
42. Agencija bi morala z izvedbo redne raziskave o Romih v letih 2020, 2024 in 2028 zagotoviti podatke, potrebne za izhodiščne, srednjeročne in končne rezultate, ki bi odražali morebitne spremembe položaja Romov. Prav tako bi morala Agencija podpirati države članice pri prizadevanjih za zbiranje ustreznih podatkov o enakosti, Komisijo pri spremljanju in analizi ter nacionalne kontaktne točke za Rome pri poročanju, in sicer s pomočjo delovne skupine za kazalnike in poročanje o Romih;

POZIVA KOMISIJO, NAJ:

43. zagotovi, da bodo informacije, ki jih bodo predložile države članice, služile kot podlaga za pripravo njenih poročil Evropskemu parlamentu in Svetu o izvajanju nacionalnih strateških okvirov za Rome;
44. nadaljuje prizadevanja za vključitev enakosti, vključevanja in sodelovanja Romov v oblikovanje in izvajanje vseh ustreznih glavnih pobud Komisije ter tudi še naprej spremlja politike za enakost, vključevanje in udeležbo Romov znotraj okvira evropskega semestra in evropskega stebra socialnih pravic.
45. še naprej spodbuja nadnacionalno partnerstvo in izmenjavo s podporo mreže nacionalnih kontaktnih točk za Rome, mrežo EU za Rome, evropsko platformo za Rome, pripravljalni ukrep Evropskega parlamenta za spremljanje civilne družbe in evropsko mrežo organov za enakost (Equinet).

To priporočilo nadomešča Priporočilo Sveta z dne 9. decembra 2013 o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah.

V Bruslju, 12. marca 2021

Za Svet
Predsednica
A. P. ZACARIAS

⁽²⁵⁾ Priloga 2 k Sporočilu z dne 7. oktobra 2020 in Okvir spremljanja strateškega okvira EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov – Cilji in kazalniki.